

Want veel te dikwijls is ons eigen oordeel daarom reeds niet zuiver, wij we eigenlijk niet in staat zijn eerlijk ons tegenover het object te stellen, en eerlijk den prikkel waar te nemen of gewaar te worden.

Maar dit mag nog weer niet bepaald oneerlijkheid worden genoemd. Er is hier een subjectief eerlijk zijn en toch een door — vaak zondige — bijoorzaken oneerlijk zijn.

En in dit verband is b.v. de „aanstellerij“ een zaak van veel interesse en van veel importantie. „Aanstellerij“ toch kan bewust zijn en onbewust.

De eerste vorm is de opzettelijke, waarbij men zich een bepaald doel bewust voor ogen stelt, om het door een opzettelijk onjuiste weergave van een gewaarwording te willen bereiken.

Maar de andere vorm is veel gevaarlijker, veel ingrijpender.

Zij is er — maar zal steeds door den „zich aanstellende“ met een eerlijk gezicht worden geloosd.

Zij is er, maar wortelt zóó diep in den geest en is met heel het zieleleven zóó vergroeid, dat de zelfstandigheid van haar bestaan niet is na te wijzen schier.

Het is de vermenging van waarheid en leugen, van eerlijken indruk en in het onderbewuste aanwezige bedoeling....

Het onderbewuste....

En daar staat „half“....

Want nu moeten we even over een andere zaak spreken.

J. WATERINK.

LITERATUUR EN KUNST.

Folklore.

Een zeer interessant vak van studie, dat in de latere jaren steeds meer tak van wetenschapsbeoefening is geworden, en even rijk is aan stof als verrassend van resultaat, is de folklore.

Deze benaming is nog niet oud. Ze dateert uit de middenjaren der vorige eeuw, toen ze door den Engelschen geleerde William Thoms werd voorgesteld in plaats van breede omschrijvingen, en al spoedig werd ze tot een internationale vakterm.

Maar de studie der folklore is al heel oud, zij het dan dat ze niet altijd in wetenschappelijke zin of als studievak werd beoefend, en de belangstelling er voor heeft onder de verschillende volken sinds lang bestaan.

Naar onzen lezers bekend zal zijn, verstaat men onder folklore alles wat samenhangt met volks-overlevering en volksgebruik, sagen en sprookjes, liedjes en rijmpjes, spreekwoorden en raadsels zoo goed als zeden en gewoonten, volkswijsheid en volksbijgeloovigheid. En de wetenschap der folklore, die, naar den letterlijken zin van het woord, kennis omtrent het volk wil vergadoren, tracht al de zoodanige elementen op te sporen niet alleen, maar ook door dieper onderzoek en onderlinge vergelijking en verbinding, ze in hun oorsprong vast te stellen en tot hun juiste beteekenis te herleiden. Vanzelf brengt dit historische en anthropologische studie mee, relatie tot allerlei andere vakken van wetenschap, aanknooping bij de volkskunde van andere landen, en zoo werd gaandeweg de beoefening der folklore heel wijd van omvang en internationaal in haar verbreding.

Intusschen, wetenschappelijk opgevat moge de studie der folklore over de eigen grenzen heengaan en allerlei verbanden zoeken met biologische, sociologische, medische, theologische, economische, historische verhoudingen, haar directe waarde voor ons heeft ze in haar nationale strekking: in het nagaan en ontleden van wat er leeft aan zeden en opvattingen, woorden en gedachten, voorstellingen en begrippen onder het eigen volk. Want daaruit valt niet slechts de volksaard en het volkskarakter te typeeren, maar worden ook allerlei toestanden verklaard en verschillende nationale verhoudingen en kenmerken belicht. En dan zijn het juist de meest primitieve elementen, die hier object van onderzoek zijn. Want dat wat behoort tot de folklore, leeft voornamelijk onder de eenvoudige lieden, onder de menschen van het platteland en van de hei. Immers „boven“-cultuur en folklore kunnen moeilijk samengaan; typische gewoonten van streek of dorp, dialectisch en lokaal gekleurde gezegden verdwijnen, naarmate de algemeen-heerschende vormen gekend en aangenomen worden. Hoe dichter men komt bij de groote stad, des te sterker werkt de nivellering, die het eigene, het typische doet opgaan in het generale. En ook worden onder de landelijke bevolking de folkloristische elementen veel beter bewaard, wijl het leven er veel minder snel gaat, veel minder intensief is, en het oude zich makkelijker handhaaft en taaiere levenskracht heeft. De meeste stedelingen hebben alzoodanig geen traditie; ze veranderen van woning, als de omstandigheden dat meebrengen, ze gewonnen aanstonds aan de nieuwe verhoudingen, die daarmee gepaard gaan, laten in den regel althans hetgeen voorbij is gemakkelijk weer los. Op het land echter is dat alles anders. Daar is veelal een historische band tusschen het huis en zijn bewoners, tusschen

de omgeving en de menschen, daar zijn allerlei levenloze dingen levende elementen van de familiegeschiedenis, daar is aan vele plekjes herinnering verbonden, die ze, onaanzienlijk misschien op zichzelf, blijvende waarde geeft voor een gezin of geslacht. Daar heeft ook een dorp of een streek zijn gebruiken, zijn zegswijzen, zijn overleveringen. En door mondelinge traditie blijven die in leven, ze gaan over van ouders op kinderen en kindskinderen, houden bij soms onbekenden ouderdom de frischheid van de jeugd.

Daarom zijn de folkloristische elementen 't meest onder de eenvoudigen te zoeken en is de schat van volksgeloof en volkstraditie 't best op het platteland bewaard.

Veelal echter zijn ze door den tijd ietwat verminkt, soms wat afgesleten of door bijkomstige omstandigheden gewijzigd. Ook is dikwijls de oorsprong van een gebruik, een gezegde, een voorstelling in vergetelheid geraakt en alleen de vorm gebleven. En dan is het 't streven van den folklorist hier klaarheid te brengen, door reconstructie uit verspreide gegevens, door combinatie van op zichzelf staande feiten, door verbinding van historie en traditie. Hij gaat onder de menschen, als ze in hun huis zitten bij den winterschen haard, als ze bij den weg zijn of in hun werk en door praten en vragen verzamelt hij, vindend en zoekend tegelijkertijd. En, als een plantenverzamelaar terugkeert van z'n expeditie, gaat hij daarna rangschikken, vergelijken, bestudeeren.

Voor al sinds de folklore vak van wetenschap werd en velerhande boeken op dit gebied verschenen, zijn de resultaten van zulk verzamelen tastbaar geworden, is allerlei verhelderd en verklaard, wat tot den volksaard en het volksgeloof behoort. Menschen als Dr. Schrijnen, Dr. de Vries, Van de Ven e.d., hebben op dit punt veel tot stand gebracht.

Natuurlijk is er een zeer nauw verband tusschen folklore en literatuur. Sprookjes en sagen, volksverhalen, volksliedjes en -rijmpjes, die alle folkloristische elementen zijn, zijn door de literatuur veelal bewaard en verbreed. Ik behoeft slechts aan het werk van Potgieter en Staring te onzent te herinneren, om dat te bewijzen.

Daarom al zou er voldoende grond zijn, om in deze rubriek van ons blad eens over de folklore te spreken.

Maar de aanleiding is toch een andere, een die ook meer ligt in het verband van deze artikelenreeks. Er is n.l. een nieuw boek verschenen op folkloristisch gebied, resultaat van ijverige en nauwgezette onderzoekingen, en op dat boek moeten we in dit artikel de aandacht vestigen.

Ik bedoel de studie van E. Gewin, „Nederlandsch Volksgeloof“¹⁾.

De heer Gewin, die door zijn naam en persoon zekere introductie had tot de menschen van de Geldersche en Utrechtsche dorpen en door zijn voorstudie aangaande de folklore zich een breede basis van kennis verworven had, is op onderzoek uitgegaan in het Sticht, het Gooi en de dorpen van de Veluwe. Wat hij daar verzamelde, dikwijls in vertrouwelijk gesprek en met onvermoeid speuren, heeft hij in enkele tijdschriftartikelen vastgelegd en die stukken zijn thans tot een bundel verenigd.

In verband met den inhoud van dit geschrift is het van belang, behoorlijk nota te nemen van den titel: „Nederlandsch Volksgeloof“. Want de onderzoekingen van den heer Gewin betroffen slechts een bepaald onderdeel der folklore, dat n.l. wat er leeft aan primitief gelooven op grond van verschijnselen rondom. Wat hij meedeelt ligt dus eenzijdig buiten het terrein van het gelooven in religieuze zin, al is er natuurlijk hier en daar relatie, onbewuste invloed merkbaar, anderzijds buiten dat, wat we bijgeloovigheid plegen te noemen, ofschoon weer in sommige gevallen het volksgeloof de bijgeloovigheid nadert. De doorwerking van deze beide moge dus in het volksgeloof te constateeren zijn, in den eigenlijken zin is volksgeloof dat complex van voorstellingen, gezegden, begrippen, dat gebaseerd is op waarneming van de werking der natuurkrachten, op primitieve uitlegging van verschijnselen, op, half uit vrees, half uit eerbied gegroeide voorstellingen aangaande bestaande, maar niet te definiëren invloeden. Naarmate men minder intellectueel, dat is dus minder kritisch tegenover de dingen staat, is er voor zoodanig primitief denken meer plaats en vandaar, dat het volksgeloof ook juist gebonden is aan het volksmilieu en daar, zelfs ondanks doorgaande ontwikkeling in breeder lagen, toch, mede door historische antecedenten, blijft bestaan.

Zoo kon de heer Gewin langs de polderwegen van het Sticht en de heipaden van de Veluwe veel van zijn gading vinden, dikwijls bij de menschen ook niet anders meer dan bij name of van hooren zeggen bekend, maar alzoodanig dan toch nog levend. En wat hij verzamelde bracht hij samen in drie hoofdstukken: Volksgeneesmethoden, In den Nacht, Heksenwaan.

De beteekenis van dit boek is in de eerste plaats

¹⁾ Uitg. van Neerlandia, Arnhem.

de betrouwbaarheid der mededeelingen. De Auteur vermeldt meestal de plaats, waar hij eenig gegeven vond en weet den man te noemen, die het hem verstreek. Vooral in wetenschappelijke zin is dit een factor van waarde.

Ten tweede is het van belang, dat de heer Gewin de vondsten, die hij deed, getoetst heeft aan de resultaten, die de wetenschap der folklore tot nu toe heeft bereikt. In veelvuldige annotatie vinden we verband gelegd tusschen wat hij heeft opgemerkt en wat uit de boeken van elders bekend is. Waar men gaandeweg tot de overtuiging komt, dat er nauwe relatie is tusschen locale folkloristische elementen en de algemeen-menschelijke psyché, is deze opzet van Gewin's studie van beteekenis.

En eindelijk heeft het de bekoring, dat het ons inzicht omtrent allerlei vormen en voorstellingen, die ook nog in ons dagelijksch leven hun rol spelen, zij het dan formeel en meestal niet anders dan als een weerslag in woorden op een bepaalde situatie, en dat het zoo aan verschillende onbegrepen, doellooze formules een achtergrond geeft.

In zijn inleidend woord zegt de Auteur, dat „een novellistische behandeling van volksverhalen niet (ligt) in (z)ijn geest“ en deze mededeeling verklaart inderdaad den ietwat kroniekmatigen vorm van behandelen. Toch geloof ik, dat de leetuur-mogelijkheid van dit boekje er bij gewonnen zou hebben, zoo hij dien anderen weg had gevolgd en meer illustratief, minder feitelijk de resultaten van zijn onderzoek had weergegeven. Dat het wetenschappelijk gehalte daardoor geschaad zou zijn, was m.i. niet te vreezen, omdat het materiaal wetenschappelijk getoetst en verkregen was, en het interessante van de stof en minder strengen vorm volkomen rechtvaardigde.

Een beknopt register is aan het boek toegevoegd. Wie zich voor folkloristische onderzoekingen interesseert, zal deze studie met waardeering lezen, en, mede door den sterk-gecomprimeerden vorm, overvloed van materiaal er uit kunnen putten voor verdere, eigen studie.

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Tot de eenheidsbeweging, die zich vooral in de wereld van het Angelsaksische ras na den oorlog tamelijk scherp begon af te tekenen, moet ook gerekend worden het streven in Schotland om te komen tot eene vereeniging tusschen de beide sterkste kerkengroepen aldaar: de kerk van Schotland, deze is „de staande kerk“ en de machtige United Free Church, waarmede wij correspondentie onderhouden. Toch schijnt in den kring van deze laatste kerk de voorzichtigheid te nopen niet al te hard van stapel te loopen. Men vrees n.l., dat vele gemeenten en leden bij eene eventuele vereeniging achter zullen blijven en dan vroeg of laat de immer in kracht toenemende Free Church zullen versterken. Deze Free Church ging namelijk niet mee met de vereeniging in 1900 gesloten tusschen de United Presbyterian en de Free Church. Ik noemde reeds vroeger een boekje, geschreven door één der afgevaardigden op de Synode van Utrecht, Rev. Prof. J. Kennedy Cameron, M.A., onder den titel: *Scottish Church Union of 1900 Reminiscences and Reflections*, dat ons zoo goed en bondig oriënteeren kan. Om nu deze verlangde vereeniging te bevorderen tusschen de „staande kerk“ en de groote vrije kerk van Schotland, stuurt men ook aan op herziening van de belijdenisschriften, als de Westminster Confessie, The Shorter Catechism, de Confessio Scotica. Sir Donald Macalister, Principal van de Universiteit van Glasgow dringt daar op aan in een boekje onder den titel: *De auteurs van den kleinen Catechismus*, van zijn hand verschenen. Wij moeten in de taal van onzen tijd spreken, zoo betoogt hij, gelijk de opstellers van de oude belijdenisschriften, „standards“ in het Engelsch genoemd, het deden in hun taal. Wij moeten daarbij gebruik maken van het licht, dat sinds de opstelling dier belijdenissen uit Gods Woord tot ons is doorgebroken. Hij meent, dat de kerken in onzen tijd hebben geleerd te spreken met andere talen, gelijk de Geest haar heeft leeren spreken. Hij acht het de roeping der kerk haar geloof te belijden in een taal, die ons geslacht kan verstaan.

In belijdenisschriften aanvaard door de Schotsche kerken wordt „the nobles declaration“, de edele uitspraak gedaan: God alleen is de Heer van ons geweten — en de eisch van een ingewikkeld geloof en blinde gehoorzaamheid (als bij Rome, K.) vernietigt de vrijheid van geweten en van denken, en nu meent Sir Donald, dat het de roeping der kerk is om ook in den tegenwoordigen tijd zich te houden aan de uitspraak.

Wij zouden o.a. de opmerking willen maken aan hen die redeneeren als deze Principal: leert dan ons geslacht die taal weer kennen en leidt het in in de gedachtenwereld der vaders. De vrees in de kringen der United Free Church, dat velen bij een eventuele vereeniging achter zullen blijven schijnt mij niet ongegrond. Vooral in de plattelandsgemeenten houdt men ook in Schotland nog vast aan de voorvaderlijke leus en zede.

Ik schreef van het vasthouden aan de voorvaderlijke zede. Echter in Schotland heeft men een harden knip in de groote industriële centra tegen de verwildering van de volksmassa's. Men is blijde ter eener zijde, dat door de geweldige actie op het gebied der onthouding het drankmisbruik sterk is afgenomen; doch nu worden andere prikkels gezocht en dreigt het ontzettend gevaar van het hazard-spel, van het wedden. Zoo las ik in het laatste nummer van „De Record“ een artikel dat vraagt: is dubbelen zonde? De landschets

verbieden h...
worden „ge...
alle wedden...
zonde gekon...
voerde de p...
Nog wijst...
Schotland...
gezegd lan...
de volgevin...
de Zondags...
kje, om al...
noemen, die...
rust en in...
Schotland h...
zoo vraagt...
te haken on...
tegen dien...
land steeds...
heilzame

Lees ik...
mij daaruit...
We weten d...
aan het wo...
viakig optir...
tisme; dat...
weinig opge...
het geestelij...
Schotland...
„huidigen...
als vrucht...
gehouden ov...
milieu, van...
buiten de ke...
hoofdstukke...
hoofddeelen...
trekkinge...
wel, dat zul...
toe benoemd...
zou hebben...
zicht de aan...
acht dat zoo...
hebben om...
volbrengen...

Nu werd...
dingen zag...
De hoofdli...
dat er veel...
draggers en...
overblijft.

Onder de...
in ditzelfde...
dige vergelij...
waardige wa...
pegrim in l...
delijke raadt...
Christen in...
„helpers“ zij...
eur van dez...
zonden dien...
hij het licht

Omtrent d...
voor vijf ke...
kerkverrech...
ik daaromtr...
Secretaris d...
Welsh Calvin...
Wales. Ten...
kerk corres...
laatste jaren...
kerk is vera...
slechtering...
wat vreemd...
weten innu...
disten de e...
meer metho...
spronkelijk...
de kerkre...
het woord...
maakte de l...
king is te v...
Ook ten op...
opdracht va...
corresponden...
stellen van d...
zijds corres...
kunnen doen...
een paar va...
van de Pres...
van Wales...
Deze kerk...
ledental. Het...
Engelsch. O...
eenzelfde er...
zij een diet...
zy verbaasd...
baar was vo...
kunnen volge...
Deze beide...
het Engelsch...
het Nederlan...
zels van tw...
secretaris va...
secretaris te...
antwoord op...
kerkegezag...
het Engelsch...
ik, dat de...
— haar tege...
de staande...
Church al...
erland en c...
land, bezig...
stellen. Het...
gezangboek...
dan een van...
laatste hand...
gezangboek...
aan het oor...
kerkgeheens...
psalmen, na